

Zenon Gajda

Z dziejów krakowskich bibliotek zakonnych

Iwona Pietrkiewicz, *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, Kraków 2003, s. 190

Badania dziejów i funkcjonowania klasztornych księgozbiorów historycznych w ostatnich latach coraz mocniej zaznaczają swoją obecność w szerokim nurcie prac dotyczących polskiego monastycyzmu. Dotyczą one zarówno ujawniania nowych materiałów źródłowych, jak i pogłębionych analiz kultury umysłowej różnych środowisk zakonnych.

Na tym tle interesująco zaznacza się praca Iwony Pietrkiewicz *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, podejmująca analizę księgozbioru jednego ze starszych i znaczniejszych klasztorów Krakowa. Materiałom badawczym dla autorki były druki zachowane we współczesnej bibliotece kanonickiej, które wymagały uporządkowania i dokonania opisu z autopsji. Wydzielenie i omówienie najstarszej części zbioru wynikało zarówno z zachowanych źródeł, jak i etapów rozwoju klasztoru, a zwłaszcza istotnych zmian w jego wewnętrznym funkcjonowaniu.

Dla autorki biblioteka kanoników stała się punktem wyjścia do refleksji nad stanem i specyfiką kultury umysłowej zakonu, formacji o zdecydowanie intelektualnym charakterze, nastawionej na pracę duszpasterską i naukową. W pracy autorka wykorzystwała podstawowe źródła bibliologii historycznej – zachowane dzieła i spisy książek. Aby w pełni ukazać miejsce i rolę książki w życiu zakonników, autorka poddała analizie bardzo bogaty materiał, obejmujący ponad 1500 pozycji rękopisów i druków, wyselekcjonowanych na podstawie danych o przynależności do historycznego zbioru klasztornego. Wykorzystała także zachowane archiwalia dotyczące klasztoru i biblioteki, poczynszy od ustawodawstwa zakonnego, poprzez akta wizytacji i kapituł klasztornych oraz katalogi biblioteczne. Kiedy źródła te zawodzą lub potrzebny jest materiał porównawczy, autorka sięga do danych odnoszących się do innych placówek kanonickich, co pozwala na szersze widzenie funkcjonowania książki w klasztorze.

Jasno określone mu celowi odpowiada konstrukcja tekstu. W kolejnych rozdziałach znajdziemy zarówno informacje dotyczące zakonu kanoników regularnych lateńskich, dziejów ich krakowskiego klasztoru, roli książki w życiu zakonu, losów księgozbioru zakonnego i jego organizacji, charakterystyki treściowej, ilościowej, typograficznej i językowej zachowanych rękopisów oraz druków, a także dane dotyczące proveniencji biblioteki, a w końcu analizę kultury intelektualnej środowiska w świetle tego księgozbioru.

Rzetelna interpretacja materiału źródłowego pozwoliła autorce nakreślić ciekawe losy samego klasztoru, zwłaszcza w kontekście dramatycznych losów księgozbioru, którego straty, począwszy od XVII w., były ogromne. Najistotniejsza jednak jest sama analiza zawartości biblioteki kanoników regularnych. Okazuje się, że gromadzili oni wydania Biblii i jej komentarze, pisma Ojców Kościoła, dzieła z zakresu teologii spekulatywnej, moralnej i praktycznej, liturgiki, literatury polemicznej, kaznodziejstwa, ascetyki, mistyki i hagiografii, prawa kanonicznego i świeckiego, dzieła encyklopedyczne, prace z historiografii kościelnej i świeckiej, filozofii, medycyny, matematyki i astronomii, literaturę humanistyczną.

Analizę treści autorka przeprowadziła w kontekście życia wewnętrznego zakonu, jego tradycji duchowych i naukowych, ale też recepcji w środowisku kanonicznym współczesnych zmian kulturowych i religijnych, oraz specyfiki Krakowa, jako istotnego ośrodka naukowego. Autorka podkreśla ściśle związki kanoników nie tylko z własnym, tradycyjnym zapleczem klasztornym, czyli czeska Roudnicą i śląskim Kłodzkiem, ale również ze środowiskami naukowymi uniwersytetów w Pradze i naturalnie w Krakowie.

Komponując tekst autorka stosuje zarówno krytykę źródeł, jak i tradycyjne postępowanie analityczne, walorem książki jest także przejrzystość kompozycyjna, wewnętrzna logika tekstu, a w końcu bogata informacja bibliograficzna.

Praca ta, pokazując bibliotekę kanoników jako ośrodek kulturotwórczy, wymowne świadectwo wysokiej kultury umysłowej i materialnej krakowskiego klasztoru „bożociałków”, może być bardzo interesująca dla naukowców zajmujących się badaniami dawnych polskich księgozbiorów historycznych.